Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Nyt fra

ÅRSSKRIFT FOR MUSEERNE I BRØNDERSLEV KOMMUNE

NUMMER 30 · MARTS 2013

Forsidebillede
Frida Nielsen står klar til at spille violin i søndagsskolen til høstdag på Try Museum.
Foto: Leif Bach.

Opsætning og tryk: Basis-Tryk, Dronninglund

INDHOLD

Årsberetning for 2012 2

Program for 2013 11

Jørgen Nørgård - et højskolebarn 14

Vildmosemuseets historie 19

»De Rejsende« og deres bosætning ved Sømosen 25

Hvem var de?. 32

En beretning om tørvegravning i Store Vildmose 37

Da Brigader Hallings sorte tjener bragte et billede af Ingeborg Skeel med sig 41

En mere end 200 år gammel rejseskildring 46

Levendegørelse, autenticitet og ægte oplevelser på museum . . . 48

SPONSORER ÅR 2012

Dronninglund Sparekasse
Basis-Tryk, Dronninglund
Dronninglund Brugsforening
Guldbageren, Dronninglund
Hjallerup Kro
Super Best i Hjallerup
Mollerup Mølle
EU
Støtteforeningen for Try Museum
Murermester Mogens Jensen
Fonden Øster Brønderslev
Sparekasse
Garant Brønderslev
Betonværket
Vendsyssel Sparekasse, Jerslevfonden

ÅRSBERETNING 2012

Museerne i Brønderslev Kommune

Ved indgangen til det nye år kan vi se tilbage på et temmelig omskifteligt år i 2012 med mange forandringer og udfordringer.

Den 1. april blev fusionen mellem Try Museum og Vildmosemuseet officiel, og jeg blev samtidig ansat som ny leder af Museerne i Brønderslev Kommune, efter at stillingen var vakant fra januar-marts. Samtidig fik museet en ny bestyrelse, som blev sammensat af repræsentanter fra de to museumsforeninger og en medarbejderrepræsentant. Et længe næret ønske om at få to kommunale repræsentanter med i bestyrelsesarbejdet blev opfyldt, idet Hildo Rasmussen og Margit Chemnitz blev medlemmer. Den nye bestyrelse er kommet godt i gang med arbejdet, og der er en god stemning ved møderne.

I 2012 var det tid til at følge op på Try Museums kvalitetsvurdering, som fandt sted i 2010. Hvert år udtager Kulturstyrelsen en række museer til at blive vurderet på den kvalitet, museet leverer inden for museumslovens fem søjler: Indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Vurderingen af Try Museum var - som det er tilfældet med de fleste andre statsanerkendte museer - at opgaven ikke blev løst tilfredsstillende. Et af kritikpunkterne var, at vi som museum bredte os over for mange arbejdsområder, og at vi skulle præcisere vores faglige profil. Det blev desuden påpeget, at museets økonomi var særdeles spinkel, og at museet skulle arbejde på at skaffe større indtægter.

I løbet af 2012 har museet arbejdet på at udforme et nyt arbejdsgrundlag for museets arbejde, hvor vi indskærper de faglige områder, som skal tegne museet fremover. Vores fokusområder er blevet præciseret, så vi i fremtiden primært skal arbejde med byerne og infrastrukturens historie, med industrien og produktionen i området og med naturen og de rekreative værdier. Hermed ikke sagt at vi ikke også skal beskæftige os med andet. I foråret 2013 planlægger vi f.eks. i samarbejde med blandt andre Try Efterskole at lave en udstilling om Try højskoles 140-årige historie. Men det nye arbejdsgrundlag skal være det styrende fokus i hele museets arbejde. Det skal diktere vores

indsamling, vores formidling og vores forskning. Derved kan vi adskille os fra andre museer, og derved kan vi tydeliggøre vores eksistensberettigelse både i forhold til kommunen og i forhold til staten, som er vores to primære tilskudsydere.

I forlængelse af dette arbejde har vi arbejdet på et nyt logo for Museerne i Brønderslev Kommune. Herefter skal vi have lavet en ny hjemmeside, som gerne skulle gå i luften til sæsonstart 2013.

Med årsskiftet har vi også fået en ny museumslov, som sikrer museet et større, fast, årligt statstilskud på 1 mio. kr., og loven sikrer, at også det kommunale tilskud og ikke-statslige tilskud i øvrigt i løbet af tre år skal nå op på 2 mio. kr. Med den nye lov kan museet for alvor udvikle sig i en bæredygtig retning, og det er til stor gavn for Museerne i Brønderslev Kommune, at loven nu endelig er vedtaget.

Men kvalitetsvurderingen og den nye museumslov har også betydet, at vi har måttet sige farvel til driftsfællesskabet med de lokalhistoriske arkiver i kommunen og med Asaa Havnemuseum. Det har ikke været et let skridt at tage, og det er ærgerligt, at det har været nødvendigt. Men vi er sikre på, at både museet og arkiverne nok skal klare sig rigtig godt fremover, og jeg vil gerne på vegne af museet takke for et godt samarbejde gennem årene. Jeg håber, at vi fortsat kan have et godt samarbejde ikke mindst i forbindelse med udformningen af museets årsskrift.

Formidling
Selv om 2012 har været et omskifteligt år, så har meget dog været ved det gamle: Vi har haft nogle gode og velbesøgte aktivitetsdage i Try, Dorf og på Vildmosemuseet, og det lover godt for fremtiden. Tusind tak til alle, som har bidraget med frivilligt arbejde. Uden jer, havde vi ganske enkelt ikke noget museum.

Som ny leder er det fantastisk at opleve engagementet, hyggen og den gode stemning i forbindelse med museets arrangementer. Når der kommer nye folk til, vil der altid være ting, der vil blive gjort anderledes. Tak fordi I har taget godt imod mig og de forandringer, jeg har gennemført. Jeg håber, I stadig føler, at det er jeres museum, og at alt – trods alt – er blevet ved det gamle.

Rebslagning ved aktivitetsdagene på Vildmosemuseet i august.

Hvis jeg skal fremhæve nogle af arrangementerne, vil jeg for Vildmosemuseets vedkommende fremhæve aktivitetsdagene i august. De er et resultat af et rigtig godt samarbejde mellem Jerslev Husflidsforening, Vendsyssel Biavlerforening og museet. Også julearrangementerne på Vildmosemuseet var velbesøgte. I 2013 planlægger vi bl.a. at markere Mosens Dag den 1. september med nye aktiviteter på Vildmosemuseet.

På Dorf Møllegård har vi som tidligere år gennemført Skovens Dag med Lars Schönberg-Hemme som guide på en tur til udkanten af Dronninglund Storskov med ca. 40 deltagere og dejligt vejr. Vi har haft de succesfulde bagedage i juni, juli og i november i forbindelse med julearrangementet. I slutningen af juli duftede det af sommer i køkkenet på Dorf Møllegård under syltedagen, og på Æblets Dag i oktober blev der lavet æblemost i lange baner. I Try blev de hyggelige købmandsdage afholdt to gange i juli og en enkelt gang i oktober, og i august fandt den traditionsrige og velbesøgte høstdag sted med deltagelse af 767 gæster. Vi har desværre i år måttet aflyse nogle af arrangementerne. Til næste år vil der være nye arrangementer – og gamle, som er tilføjet noget nyt. Vi vil bl.a. fokusere mere på særlige arrangementer for børnene og deres forældre/bedsteforældre.

Der bages æbleskiver i køkkenet i stuehuset på Vildmosemuseet i december.

I 2012 åbnede vi to nye udstillinger. På Lille Knudsgaard lavede museumsinspektør Thea Højvang Rasmussen en fin nyopsætning af gårdmaleren Skryds-Peters malerier med tilhørende nye plancher. Samme sted og i Dorf kunne Thea op til sæsonstarten lægge sidste hånd på det digitale projekt om Dronninglund Slot. Nu bliver slottets historie fortalt på iPads i hhv. laden på Lille Knudsgaard og i Jagt - og Skovbrugsudstillingen på Dorf Møllegård. Udstillingen om dukketeatre og Strandjagtsudstillingen er begge fortsat. Dukketeaterudstillingen suppleres fint af dukketeaterforestillinger på loftet af stuehuset i Dorf under arrangementsdagene, og det trækker mange gæster til.

Det har længe været et stort ønske fra museets side, at vi fik istandsat kostalden og laden i Dorf, så vi kunne indrette café, kontorer, butik og ikke mindst nye, moderne udstillinger om jagt og skovbrug. Kontakten til fonde er etableret,

og forhåbentlig lykkes det inden for en overskuelig årrække at realisere dette projekt. Men foreløbig tager vi et projekt ad gangen.

Indvielse af de nye vinger på Dorf Vindmølle fredag den 10. august 2012.

I august blev restaureringen af Dorf Vindmølle således afsluttet. Møllen fik de længe ventede vinger, møllen blev kalket med hjælp fra museets frivillige, og der blev sat nye døre og enkelte nye vinduer ind. I kælderen og på broloftet lavede museet en ny udstilling om Dorf Vindmølle og møllens tekniske indretning. Nu venter så vandmøllen, og det er håbet, at den kan stå nyrestaureret og klar i forsommeren 2013.

Samlingen

I forbindelse med udformningen af museets nye arbejdsgrundlag har det vist sig at være nødvendigt at foretage en gennemgang af museets samlinger, så genstande uden relevans for museets arbejde, og genstande uden oplysninger om ophav m.m. eventuelt sorteres fra, anvendes til formidlingsbrug eller

gives til et andet statsanerkendt museum. På Vildmosemuseet lykkedes det i efteråret 2012 at rydde et magasin og at få ryddet op på loftet af stuehuset. Endnu mangler en decideret samlingsgennemgang på Vildmosemuseet, men vi er nået et godt stykke vej. I 2013 er det Try Museum og Dorf Møllegårds tur, og det er lykkedes museet af få støtte fra Kulturstyrelsen til ansættelse af en medarbejder i tre måneder til at hjælpe med dette arbejde.
Alle genstande under Try Museum er nu publiceret på nettet i Museernes Samlinger. Er man interesseret i at stifte nærmere bekendtskab med museets næsten 30.000 genstande, kan man finde dem på adressen www.kulturarv.dk/mussam. Endnu mangler Vildmosemuseets genstande at blive registeret i Regin. Det er en stor opgave, som vi også snarest skal i gang med.

I 2012 er der blevet indsamlet genstande med relation til Try Højskole - herunder en poesibog og elevbilleder og genstande med relation til jagt og skovbruget i Vendsyssel.

Forskning
Den nye museumslov lægger op til at styrke museernes forskning markant. Længe var det et krav i loven, at en af museets medarbejdere skulle være i besiddelse af en ph.d.-grad for at få adgang til forskningsstøtte i statens forskningsråd. Dette krav er der blødt op på i den endelige udgave af loven, men det sender dog stadig et signal om, at museerne ikke kan få lov til at lurepasse på forskningsfronten, og at forskningen er lige så vigtig som museets formidling. Faktisk er forskningen forudsætningen for, at vi kan lave ny og spændende formidling i form af nye udstillinger, arrangementer, artikler og anden formidling. Det er håbet, at museet med ansættelse af en museumsinspektør mere kan prioritere forskningen, så vi kan leve fuldt op til museumslovens bestemmelser.

Museets personale
Desværre bød 2012 på en opsigelse af Vildmosemuseets mangeårige leder Helga Sivesgaard Olesen på grund af sygdom. Helga har gennem mange år været et stort aktiv for Vildmosemuseet, og hun har lagt mange kræfter og timer i stedet. Jeg nåede at lære Helga at kende som et sødt og imødekommende menneske, som accepterede fusionen og bød den velkommen. Desværre måtte Helga indlægges igen i september og blev herefter opsagt med udgangen af oktober.

I forbindelse med Helgas sygdom blev Kirsten Flyvholm ansat på Vildmosemuseet og sammen med museets trofaste frivillige medarbejder Schiønning Karmisholt Petersen har de formået sammen med museets stab af frivillige at afvikle museets aktivitetsdage rigtig godt. Uden Kirstens og Schiønnings tilstedeværelse på Vildmosemuseet hver dag havde tingene ikke kunnet hænge sammen med administration i Try og afstanden til Brønderslev herfra.

I 2012 har personalesituationen set således ud:

Anne Dorthe Holm (museumsleder): Fra 1. april

Thea Højvang Rasmussen (museumsinspektør)

Irene Pedersen (løntilskud) indtil 1. april.

Birte Lindell (seniorjob)

Karsten Nielsen (løntilskud): 1. august 2011 - 31. januar 2012

Jesper Eskerod: Fra 1. maj (rengøring) – 1. oktober

Kirsten Flyvholm: Fra 15. maj (løntilskud)

Hanne Christensen: 13. august (virksomhedspraktik) – 7. september

Inger Kathrine Djernæs: 3. september (virksomhedspraktik) - 19. oktober

Jørgen Nielsen: Frivillig regnskabsfører

Kustoder: René Steen, Mathilde Hald Kristensen, Anja Pedersen,

Peter Jakobsen, Birgit Sørensen og Jane Nielsen.

Museets personale har deltaget i lokale, regionale og nationale arrangementer og møder - herunder deltagelse i Dronninglund Samvirkes møder, Jyske Aas-projektet, Nordjyske Museers Udviklingsnetværk (NMU), Kulturarv Nord, møder arrangeret af Bevaringscenter Nordjylland, møde i ODM's ledelsesnetværk i Fredericia, ODM's kulturhistoriske orienteringsmøde og formidlingsseminar, foredrag med Eva Ritter, Aalborg Universitet: »Forests and Society« og puljemøder under hhv. Måltidspuljen og Udkantspuljen.

Årsskrift for Museerne i Brønderslev Kommune
Dette årsskrift er det første udgivet af Museerne i Brønderslev Kommune. Det afløser både det tidligere årsskrift udgivet af museumsforeningen for

Try Museum og Vildmosemuseets Rapport, som var et kvartalsblad udsendt til medlemmerne af foreningen for Vildmosemuseet. Artiklerne spænder bredt både i tid, emner og geografi – fra beretninger om de to museer Vildmosemuseet og Try Museums historie til fortællinger om udlandsrejser i 1700-tallet, cirkusfolk, kendte mennesker i Dronninglund og et billede af Ingeborg Skeel. Årsskriftet bliver sendt ud til alle medlemmer af de to museumsforeninger, og vi håber, I vil tage godt imod det. Artikler til næste års årsskrift modtages gerne ved henvendelse til museet.

Fremtiden

Fremtiden for Museerne i Brønderslev Kommune ser positiv ud. Med de forøgede driftsmidler kan vi sikre en mere bæredygtig drift af museet på længere sigt, og museumsfusionen er gået godt. Der er et godt samarbejde mellem museets afdelinger, med museets frivillige og med bestyrelserne.
Vi kan i 2013 bl.a. ansætte en folkeskolelærer, som kan tage sig af formidlingen til skolebørn. Det er en længe savnet stilling, og vi har store forventninger til, at denne lærer i samarbejde med Try Efterskole kan skabe nye, spændende aktivitetsbaserede undervisningsforløb for elever med indlæringsvanskeligheder og til elever i den almindelige folkeskole. I samarbejde med museets øvrige personale og ikke mindst museets nye naturvejleder Anne Henrichsen kan museet øge sit aktivitetsniveau og tilbyde nye aktiviteter og arrangementer for voksne, børn og skolebørn.

Tak til alle, der har støttet op om Museerne i Brønderslev Kommune i 2012.

Anne Dorthe Holm

Høstdag på Try Museum
Foto: Leif Bach

MUSEUMSFORENINGEN FOR TRY MUSEUM

afholder generalforsamling
den 21. marts kl. 19.00 på Try Efterskole.

MUSEUMSFORENINGEN FOR VILDMOSEMUSEET

afholder generalforsamling den 26. marts kl. 19.00
på Brønderslev Bibliotek.

Følg museerne på facebook:
søg på: »Museerne i Brønderslev Kommune«

Museernes åbningstider og arrangementsdatoer
er med forbehold for ændringer.

DORF MØLLEGÅRD

ÅR 2013 PÅ DORF MØLLEGÅRD
Storskovvej 39, Dorf, 9330 Dronninglund (Frakørsel 15: Jyske Aas)

ÅBNINGSTIDER:

Påske	(28. marts -1. april) Undtagen påskelørdag	Alle dage	kl. 13-16
Sommer	(14. maj – 15. sept.) Mandag lukket Første søndag i hver måned fra maj-september kører Dorf Vindmølle kl. 13-16.	Alle dage	kl. 13-16
Efterårsferie	(12.-20. oktober) Mandag lukket	Alle dage	kl. 13-16

ARRANGEMENTSDAGE:

19.-21. feb.	Vinterferieaktiviteter for børn	kl. 13-15
14. april	Familiehyggetur i Storskoven Mødested: Dorf Møllegård	kl. 13
5. maj	Skovens Dag	kl. 13-17
8. juni	Dorf Jagtforenings 75-års jubilæum	kl. 13-18
16. juni	Mølledag og bagedag	kl. 13-17
14. juli	Bagedag	kl. 13-17
28. juli	Syltedag	kl. 13-17
13. okt.	Æblets Dag	kl. 13-17
15. og 17. okt.	Børneaktiviteter	kl. 13-15
24. nov.	Julebagning, klejnekogning og »jul i den gamle møllegård«	kl. 12-16

KONTAKT:
Try Museum · post@bkmuseer.dk · tlf.: 98 84 31 05

TRY MUSEUM

ÅR 2013 PÅ TRY MUSEUM
Højskolevej 1, 9330 Dronninglund

ÅBNINGSTIDER:

Sommer	tirsdag-fredag	kl. 10-16
(14. maj – 15. september)	lør-, søn-og helligdage	kl. 13-16
	Mandag lukket	
Efterårsferie	Alle dage	kl. 13-16
(12.-20. oktober)	Mandag lukket	

ARRANGEMENTSDAGE:

Skærtorsdag-Påskedag	*Try Højskole – bevar mig vel* udstilling, foredrag m.m. på Try Efterskole	kl. 11-16
2. juni	Købmandsdag	kl. 13-17
17. august	Høstdag	kl. 11-16

KONTAKT:
Try Museum · post@bkmuseer.dk · tlf.: 98 84 31 05

SÆRUDSTILLING: »Fra ildsted til designerkøkken 1750-1960«

VILDMOSEMUSEET

ÅR 2013 PÅ VILDMOSEMUSEET
Paukjærvej 15, 9700 Brønderslev

ÅBNINGSTIDER:

Sommer	Tirsdag-fredag	kl. 10-16
(14. maj – 15. september)	lør,- søn-og helligdage	kl. 13-16
	Mandag lukket	
Jul		Kl. 13-16
(30. november – 1. december)		

ARRANGEMENTSDAGE:

23. juni	Skt. Hans	kl. 18-22
Uge 27 og 28	Tirsdag-torsdag: Sommerferieaktiviteter for børn	kl. 12-15
Lør. 24. august	Aktivitetsdag	kl. 10-16
Søn. 25. august	Aktivitetsdag	kl. 10-16
Søn. 1. september	Mosens Dag	kl. 13-16
Lør. 30. november	Jul i gamle dage	kl. 13-16
Søn. 1. december	Jul i gamle dage	kl. 13-16

KONTAKT:
post@bkmuseer.dk · tlf. 98 82 43 44

JØRGEN NØRGÅRD - ET HØJSKOLEBARN

Af Bjarno Hvid Jensen, Thorup Lokalhistoriske Arkiv.

Navnet Jørgen Nørgård vil være mange bekendt indenfor museumsvæsenet. Jeg har ofte hørt sige, at det var ham, som startede Try Museum. Dette er nu ikke rigtigt, for da museet blev indviet den 20. oktober 1929, var Jørgen Nørgård død den 11. februar 1927 i Tolstrup. Men det er rigtigt, at denne særegne mand havde samlet op mod 2000 genstande i sit hjem, »Nørgård« i Tolstrup. Hvad skulle der ske med dem efter hans død? Otte levende børn var arvinger, så chancen for, at samlingen spredtes, var overhængende.
Det kan man også læse i avisartikler fra dengang. Usikkerheden var stor, og Jørgen Nørgård havde ikke planlagt noget. Hvad skulle han også have gjort?
Derfor var det folk omkring højskolen, som tog affære. Smed Peter Christensen, højskoleforstander Frode Fogt og flere andre. Det endte med, at Frode Fogt købte samlingen for 1825 kr. Den blev så opbevaret på Højskolen indtil Hjemstavnsmuseet blev indviet.

For os lokalt interesserede er det store spørgsmål, hvorfor Jørgen Nørgård samlede så mange gamle ting sammen. Hvor kom den interesse fra? Han var jo en ganske almindelig bondesøn fra Tolstrup. Det vil jeg prøve at besvare i det følgende og samtidig fortælle lidt om Jørgen Nørgårds liv, som ikke kun blev en dans på roser.

Billedet viser Jørgen Nørgård ca. 1890. Han var også en slags dyrlæge for egnen og kendte mange gamle råd for diverse sygdomme. Foto: Thorup lokalhistoriske Arkiv.

Jørgen Martinus Sørensen var hans dåbsnavn, og han blev født på gården »Dregård« eller »Drejergården« i Tolstrup ved Thorup. Hans forældre var Søren Christian Jensen og Ane Marie Jørgensdatter. De fik flere børn på denne temmelig store ejendom, hvorimod moderens søster på »Nørgård« i Tolstrup Mette Marie Jørgensdatter ikke fik nogen.

Jørgen Martinus var opkaldt efter bedstefaderen, som havde købt »Nørgård« i 1828. Spørgsmålet var, hvad der skulle blive af gården, når der ingen børn var til at overtage den. Derfor fandt de to søstre på, at Anes dreng Jørgen fra »Dregård« kunne komme i pleje hos søsteren Mette i »Nørgård«. Sådan blev det, og i folketællingen fra 1870 er det sket, kan vi se.
Her voksede han op i gode kår og har helt sikkert været en kvik dreng. Kom han til at længes hjem, ja så var der ikke langt til »Dregård«. Jørgen kan næppe huske, at »Nørgård« blev flyttet ud fra Tolstrup landsby, for det skete i 1865. Det blev til en flot firlænget gård med to porte, en i øst og en i vest.

»Nørgård« i Tolstrup ca. 1913.
Sådan så »Nørgård« ud efter udflytningen i 1865. Det er Jørgen Nørgård på slåmaskinen med hvid jakke. Han er ved at meje korn, for der er en aflægger på slåmaskinen.
Foto: Thorup lokalhistoriske Arkiv.

Allerede som 15-årig kom han på Try Højskole, og han var således med på Jens Hansen Fogts første hold for karle i vinteren 1876/77.
Det var her, hans store historiske interesse blev vakt. Foredrag og fortællinger må lige have været ham. Knud Fogt siger i indvielsestalen for museet i 1928:
Jørgen Nørgård var elev på Try Højskole i 3 vintre, og det var hans historiske interesse, som drev ham til gang på gang at sætte sig på skolebænken. De gamle sager havde for ham den historiske interesse og vidnede for ham om sammenhængen i vort folks udvikling.[1]

Karleholdet fra Try Højskole vinteren 1876/77.
Jørgen Nørgård er på billedet, men hvem er det? Det må være en af de helt unge, da Jørgen kun var 15 år på det tidspunkt.
Foto: Try Museum.

Når man tænker på de 2000 genstande, som han nåede at samle, så er Jørgen Nørgård unik derved, at mange af tingene har været brugt i hans forældres tid. Dem plejer folk ellers at smide væk, for også dengang var det nyeste på mode. Alligevel samlede han i over 40 år, så han må have haft en stor kærlighed til historien og en klar forståelse af, at hvis jeg ikke samler, så forsvinder vores forståelse for vort folks kulturhistoriske udvikling.

[1] *Citatet stammer formentlig fra Vendsyssel Tidende den 24. oktober 1929. Findes i: »Try Museum 1911-1928 – udklip og fotos« på Try Museum.*

Jørgen Nørgård fik sine ting mange steder fra. I 1911 tjente Kristian Poulsen i »Nørgård«. Han var da 15 år og fortæller i et interview fra Vendsyssel Tidende den 11. juli 1971:
Jørgen Nørgård var meget interesseret i gamle ting, som jeg kom med. Lønnen dengang var 90 kr. for et år. Det var ikke meget, men husbond var altid meget lun. Nej, Kristian det er nok vel lidt du får i løn, men så kan du jo få datteren med, sagde han. Og sådan gik det også senere.
I øvrigt var der 14 daglige personer i husholdningen i 1911, så der skulle meget til, for at holde dem ved kost.
Jørgen Nørgård blev gift den 31. august 1886 med nabopigen Karoline Olsen fra »Tusgård«. De fik først en dreng som døde, og dernæst fik de fire drenge, hvoraf Martin Peter Nørgård i 1917 overtog ejendommen. Efter drengene var det pigernes tur, og der kom fem piger i rad.

Jørgen Nørgårds stue ca. 1917. Billedet viser, hvordan Jørgen Nørgård »udstillede« sine genstande, som virkelig er meget forskellige, og der er tilsyneladende ikke noget system i placeringen. Foto: Thorup lokalhistoriske Arkiv.

Desværre blev Karoline syg og døde den 8. juli 1904 af vattersot, som skyldes dårligt kredsløb. Det har været en tung tid for Jørgen Nørgård. Han blev alene med ni børn, hvoraf den mindste Karoline var under 1 år. Det var nok derfor, hans kusine Ane Kristine Kristensen fra »Brønden Mølle« var husholderske for ham de næste mange år. Senere kom Maren Christine Olsen til og var husholder for ham og flyttede med ham over i den nybyggede »Villa« til hans død i 1927.
Det lykkedes altså Jørgen Nørgård at drive gården, opfostre ni børn og have kræfter til at samle historiske genstande ind. På billeder kan vi se, at stuerne var fulde af »udstillede« genstande. Et andet problem for Jørgen

Nørgård var hans hørelse. Med årene blev han mere og mere døv, og trods hans store gæstfrihed var det vanskeligt at kommunikere med ham. Det må have været meget generende for denne højskolemand, og egentlig mangler der i familiens beretninger de fortællinger, som en bedstefar eller far altid fortæller om sit liv.
Alle Jørgens Nørgårds børn skal have været på højskole, og på Try Museum ligger der f. eks. et elevbillede fra sommerholdet i 1919, hvor døtrene Petra og Karoline ses sammen med kusinen Magda fra »Dregård«.

Jørgen Nørgård i haven med sin familie ca. 1917.
Der er også noget patriarkalsk over Jørgen Nørgård. Han lod sig gerne fotografere med sin store familie. Fra Venstre: Meta, Martin og Jørgen Nørgård selv. Aage, Agna, Karoline med sin hund, Petra, Maren Olsen husbestyrerinde, Kita. Af børnene mangler Søren Christian og Oluf.
Foto: Thorup lokalhistoriske Arkiv.

Ser vi tilbage med Jørgen Nørgårds briller på tilværelsen som en lang udvikling, så må man i sandhed sige, at det er muligt for det enkelte menneske at præge denne udvikling. Det gjorde Jørgen Nørgård, men han havde næppe gjort det uden Try Højskole.

VILDMOSEMUSEETS HISTORIE

Af Signe Ibsen, Brønderslev

Den første bestyrelse for Vildmosemuseet blev ved generalforsamling stiftet den 16. september 1981.

Bestyrelsen konstituerede sig senere, hvor Cris Kraft-Christensen blev valgt som formand og næstformand blev Jens Chr. Dalgaard. Else Kraft-Christensen blev bestyrelsens sekretær. De øvrige medlemmer af bestyrelsen var Knud Ingvardsen, Jørgen Quortrup, Lene Hansen og Per Clemmensen. Suppleanterne blev Børge Larsen, Poul Erik Skamvad og Villy K. Madsen. På dette tidspunkt var der ingen placering af museet.

Efter protokollen ser det ikke ud til, at der har været afholdt generalforsamling i 1982, kun et enkelt møde den 3. maj. Den 23. marts 1983 var min mand, Erling Ibsen og jeg til generalforsamling, og her blev Erling sammen med fem nye valgt i bestyrelsen. Aksel Konnerup blev formand, efter at Cris Kraft-Christensen var flyttet fra byen. Ved generalforsamlingen den 22. maj aflagde formanden Aksel Konnerup

Museets første leder Erling Ibsen med gæst i 1989
Foto: Vildmosemuseet.

beretning med forslag til nye vedtægter, der bl.a. betød, at antallet af bestyrelsesmedlemmer blev nedsat fra 11 til 9, heraf en valgt af byrådet. Problemet med det store antal af bestyrelsesmedlemmer blev løst ved, at der ville være fire personer, der gik af det følgende år, og at der kun blev valgt to.

Ved det konstituerende møde den 13. juni ønskede Aksel Konnerup ikke at fortsætte som formand. Som ny formand blev Erling Ibsen valgt, og næstformand blev Jens Chr. Dalgaard. Jens Andreasen blev kasserer og Tommy Hansen blev sekretær. Valgt af byrådet var Gerda Pedersen. De øvrige var: Per Clemmensen, Hans Kjelgaard, Knud Ingvardsen, Aksel Konnerup, Asbjørn Hellum og Ole Quortrup.

Nu begyndte mulighederne for en placering af museet at vise sig. Brønderslev kommune stillede i første omgang kostalden og et stykke af laden på Paukærgaard til rådighed for museumsforeningen. Fhv. fabrikant Helge Falborg Åbybro, skænkede museumsforeningen en samling af redskaber fra Store Vildmose. Af vognmand Birger Christensen Øster Hjermitslev, lånte Erling en af hans lastbiler. Så nogle de første ting der kom på museet, var Erling og jeg i Åbybro for at hente. Senere blev der hentet mere. Men hvorfor museet fik så stor en samling herfra var vist, fordi de også i Åbybro havde tænkt på et Vildmosemuseum. Men det blev så Brønderslev, som blev valgt. Det første kvartalsblad udgivet af museumsforeningen: »Vildmosemuseets Rapport« udkom i december 1984.

Åbningen af museet

Åbningsdagen for museet var lørdag og søndag den 3.-4. august 1985. Folk strømmede til i stort tal til trods for et øsende regnvejr. Gårdspladsen var et stort søle, men det holdt ikke de besøgende væk. Mange havde i dagens anledning ting med til foræring til museet. Der var gratis kaffe og rundstykker, som nogle af byens handlende havde sponsoreret.

Der viste sig at være meget stor interesse for museet, så man besluttede også at holde åbent i den efterfølgende weekend i seks timer både lørdag

og søndag. Det var dekoratør Jens Chr. Dalgaard Brønderslev, som på dygtig vis stod for opbygningen af udstillingen. Udstillingen viste markredskaber, håndværktøj og landbrugsmaskiner. Køkkenredskaber var hængt op på væggene – og der var skiltning ved de enkelte ting med oplysning om, hvem giveren var.

Inden resten af »Paukærgaard« blev inddraget, lånte man i første omgang et lokale på Øster Hjermitslev skole. Her kunne man så småt begynde at registrere de effekter, som strømmede ind. Blandt de ting, som blev givet til museet, var bl.a. gamle redskaber som var blevet brugt i mosen til tørvegravning. Jeg tror nok, at det kom lidt bag på bestyrelsen, at der var så stor interesse. Man var forbavset over, at mange havde gemt de gamle redskaber. For i 1984-85 var der vist ingen, som gravede tørv i Vildmosen mere.

Genstande repareres på det sted, hvor den gamle mødding lå. Billedet er taget i 1987.
Foto: Vildmosemuseet.

Det var et held for museet, at man allerede dengang begyndte en indsamling. Der var ingen ansatte på museet - kun bestyrelsen- som brugte deres fritid på museet. Nu blev der en travl tid for dem.

Det var vistnok i 1986, at man flyttede fra Øster Hjermitslev skole og ned på museet, hvor der blev sat en skurvogn op til kontor og renovering. Der blev desuden lavet et værksted i det gamle hønsehus, hvor der blev sat en gammel kakkelovn op, så der kunne blive lidt varme. Ellers var det meget koldt at sidde og arbejde her.

I 1980'erne var der mange langtidsledige i kommunen, og derfor blev mange sendt ud på museet. Her var nok at lave med istandsættelse af de mange ting, der var kommet ind. Niels Åge Nielsen var tilsynsførende, og han havde opsyn med dem, som arbejdede her. Det lille billetrum, som findes på museet i dag, blev lavet i 1986, fordi der skulle være et sted at sidde til billetsalg, når der kom gæster. Nu var der fast åbningstid, og kun lørdag var der lukket.

I 1987 havde museet besøg af Turismens Fællesråd i Danmark og tidligere trafikminister Arne Melchior, og han besøgte Vildmosemuseet. Først blev han modtaget på turistkontoret af fhv. turistformand Uffe Kjærsgaard, som overrakte Arne Melchior en Gendarmplatte. Til sidst var han sammen med Erling en tur i Vildmosen, som han syntes var et smukt stykke natur, og som det var første gang, han så. Han var i lyse sommersko, som bar tydelige spor efter traveturen i mosen, men det tog han med højt humør.

Erling var pedel ved Øster Hjermitslev og Stenum skoler, men i 1988 blev begge skoler omdannet til andet formål, og Erling ville blive fyret. Der var efterhånden så meget arbejde på museet, at hele hans fritid gik her. Han forhørte sig hos Brønderslev Kommune, om de ville ansætte ham som leder af museet, men de var ikke meget for at oprette en fast stilling her. Så sagde Erling, at så kunne de fyre ham, og så ville han ikke have mere med museet at gøre... Kommunen gik så med til at flytte pedelstillingen til museet, da det var ved at gå op for flere, at museet ville

blive en turistattraktion for byen. Han blev foreløbig ansat for to år fra den 1. februar 1989.

Søndag den 29. maj 1988 blev vi om formiddagen ringet op af fotograf Jens Nørgaard Brønderslev, om ikke vi kom til Brundergilde i Hedelund om eftermiddagen. Vi var ikke bestemt på det, og først da vi kom derned, gik det op for os, at Erling, til hans store overraskelse, af Jens Nørgaard fik tildelt årets Brunderpris for sit arbejde på Vildmosemuseet.

Det var bestyrelsen for Vildmosemuseet og turistforeningen, der havde indstillet Erling til hæderen, som han både var glad og stolt over at have fået. Samme år fik museet en samling af forfatteren, Jens Thise. Ligeledes fik museet en samling af forfatteren Peder Jensen Kjærgaard, som var Vildmosens digter.

I årenes løb var der flere bud på, hvor museet skulle ligge. Især »Hjermitslevgaard« var i spil. I efteråret 1988 døde ejeren Valdemar Petersen. Arvingerne kontaktede Erling for at fortælle ham, at nu kunne kommunen købe »Hjermitslevgaards« bygninger med tillæggende have og voldgrave for meget små penge. Der var landmænd, der dengang var interesseret i at købe landbrugsjorden, som hørte til gården. Erling henvendte sig til tidligere borgmester P. N. Jensen Brønderslev, men han fik det svar, at kommunen ikke havde penge til formålet. Derfor blev købet ikke til noget.

Det var vores private telefon, som blev benyttet, og det var næsten dagligt, der blev ringet fra folk, som havde ting til museet til foræring, og som gerne ville have det hentet. Derfor var det rart, da museet i 1989 fik telefon, og jeg kunne henvise til dette nummer. Nu kom der mere styr på det hele.

I juni måned 1989 kunne Brønderslev - og Omegns Turistforening fejre 100 – års dagen for oprettelsen af den første danske turistforening. Dagen blev fejret i samarbejde med Vildmosemuseet, som kunne fejre fem-års fødselsdag. Museet var ramme om forskellige aktiviteter. Der blev vist

gammeldags tørvepresning, smedehåndværk, bogbinding, folkedans og madlavning. I dagens anledning havde man besøg af formanden for Turismens Fællesråd Jørgen Hansen.

Den 11. august 1990 skete det tragiske, at jeg mistede min mand. Hans store drøm var at lære at flyve, og han fik flyvercertifikat til dragefly. Den første gang, han skulle flyve solo, styrtede han ned og blev dræbt... En pludselig omvæltning for museet – men mest for mig.

Helga Sivesgaard Olesen var i 1990 blevet valgt i bestyrelsen – og hun overtog ledelsen efter Erling og blev en dygtig og afholdt leder af museet i mange år.

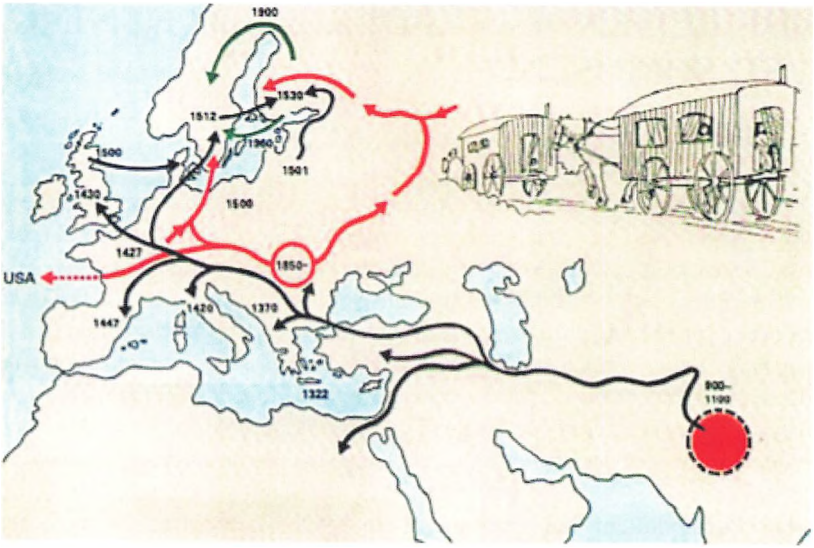
»DE REJSENDE« OG DERES BOSÆTNING VED SØMOSEN.

Af Hans Jørgen Melvej, Thorup Lokalhistoriske Arkiv

I mange år har eksistensen af »De Rejsendes« bosætning i Sømosen i den sydlige del af Jyske Aas været kendt af lokalbefolkningen. Thorup Lokalhistoriske Arkiv har i de senere år beskæftiget sig med denne specielle befolkningsgruppe. Gennem indsamling af fotos og skriftligt materiale er vi begyndt at få et vist kendskab til denne unikke kulturhistorie. Med Sømosedagene, der afholdes 2. weekend i september i ulige årstal, sætter vi fokus på dette specielle stykke danmarkshistorie. Mange af »De Rejsendes« efterkommere slutter nu op om at præsentere historien. Med denne artikel vil vi kort præsentere denne befolkningsgruppe og de planer, vi har for et videre forløb med at afdække begivenhederne omkring Sømosen.

»De Rejsende« er betegnelsen på en særlig befolkningsgruppe, der igennem århundreder har rejst rundt i Europa og Skandinavien. Man har fundet frem til, at De Rejsende oprindelig stammer fra det lille kongerige Nepal på grænsen mellem Indien og Tibet. Omkring 1100-tallet sendte kongen af Nepal nogle af sine undersåtter til shahen af Persien. De var dygtige krigere, våbensmede, musikanter og akrobater og skulle hjælpe Shahen med at udvikle hans hær, så den ud over at kæmpe kunne medvirke til at skabe liv og fest i dagligdagen.
De blev efter nogen tid uvenner med Shahen, der smed dem ud af landet, og de drog videre op gennem Europa.

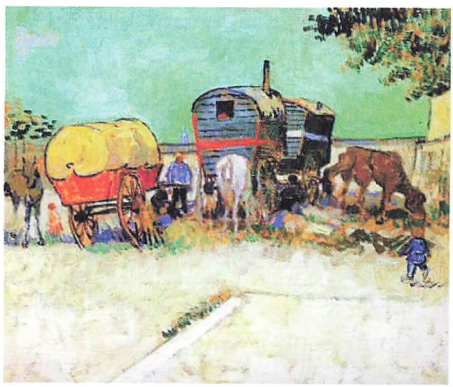
Navnet har denne befolkningsgruppe valgt for at adskille sig fra sigøjnere, som også har rejst fra sted til sted. En væsentlig forskel på de to grupper er, at De Rejsende godt vil bosætte sig og bruge bosætningen som base, hvorfra man i sommerhalvåret rejser rundt i omegnen til markeder og tjener til livets opretholdelse ved forskellig optræden med cirkus, tivoli, musikanter og skærslibere. Desuden var de drevne hestehandlere. Om efteråret vender de hjem til deres bosted. Sigøjnerne derimod har svært ved at finde sig i at etablere en fast bopæl.

De Rejsendes udbredelse i Europa.[1]
→ *De Rejsende* → *sigøjnere.*

De Rejsende havde også deres eget sprog baseret på deres gamle sprog fra Nepal. Der var dødsstraf for at indvie nogen uden for klanen i sproget. De har også deres egen »nationalsang« og deres eget flag, helt naturligt et kærrehjul på en baggrund af naturens farver.

En gruppe af disse Rejsende bosatte sig i Danmark og en noget større gruppe i Norge og Sverige. De to grupper har haft kontakt med hinanden. Østfoldmuseerne i Norge og Bohusläns Museum i Sverige

De rejsendes lejr:[1]
Van Gogh 1888.

De Rejsendes flag.[1]

har etableret et fælles projekt, der foreløbig løber 2010-2013 omkring en gruppe af de Rejsende, som har boet på en boplads Snarsmon på grænsen mellem Norge og Sverige, hvor der er foretaget udgravninger. Samtidig belyser man historien omkring denne befolkningsgruppe i de to lande generelt.

Gruppen, der kom til Danmark i 1700-tallet, blev lejesoldater hos den danske konge. De skulle hjælpe med at forsvare rigets sydgrænse og bosatte sig med familie i flere garnisonsbyer i Holsten.
Da Danmark mistede Slesvig-Holsten efter 1864, blev disse soldater arbejdsløse. En del af dem drog igen ned i Europa og forsvandt. En gruppe på 10-12 familier- nogle af de socialt stærkeste - valgte i stedet at drage op i Jylland. Deres bedsteforældre, deres forældre og de selv havde tjent den danske konge. De følte sig som danske og nu ville de søge lykken i Danmark. På vejen blev de forulempet gang på gang først af det holstenske ridende politi og senere af det danske. Tyskere blev de kaldt. Det var et alvorligt skældsord efter 1864. Gruppen bosatte sig først ved Nibe, men de boede for tæt på de lokale, hvilket de ikke var glade for. De brød op og satte over Limfjorden og drog nordpå. I sydkanten af Jyske Aas fandt de Sømosen. Et perfekt sted for deres bosætning. Når de lokale arbejdede i mosen med tørvegravning, var De Rejsende på turné rundt i landet, og når de kom hjem hen på efteråret, var de lokale færdige i mosen, så de forstyrrede ikke hinanden. Man grupperede sig to steder:

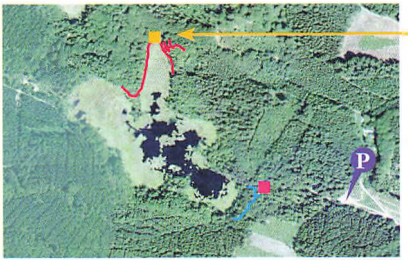
Cirkusfolkene i nordsiden af mosen som kaldes Søkælderen og op ad den store bakke Sømosebakken, hvor hytterne lå på terrasser. I dette område blev de fleste bosætninger etableret. Her er familien Mundeling de betydende. Tivolifolkene etablerede tre bosætninger i den østlige ende. Her er familien Herzberg den kendte familie.

Niels Gravesen og Martin Nielsen[3] under optagelsen af videoen.

Thorup Lokalhistoriske arkiv har gennem årene indsamlet en række oplysninger om De Rejsende fra de lokale, der her kendt nogle af beboerne.
I oktober 1986 optog vi en video om Sømosen sammen med Niels Graversen, Dronninglund, Kristian Olsen, Dronninglund, Kristian Poulsen, Thorup og Martin Nielsen, Dronninglund.
Specielt Martin Nielsen huskede oplevelser fra den tid, De Rejsende boede i Mosen. Martin er født i 1901 i Dalhuset, der ligger øst for Mosen mellem p-pladsen og Kirkevejen.
De Rejsende havde ikke megen tillid til det offentlige system. Martins forældre blev som naboer deres støtte og hjælp i flere situationer. Her er et par af Martins beretninger på videoen.

Martin fortæller bl.a.:
»Som lille dreng oplevede jeg ofte, at nogle af Mosens beboere opsøgte mine forældre. Særlig uhyggeligt var det, når nogle kom om natten, og min mor gik med dem. Da jeg var ca. 10 år, opdagede jeg, at min mor i de to øverste skuffer i en dragkiste gemte mange tøjbylter. Jeg dristede mig til at spørge mor, hvad det var. »Jeg har ventet på, at du skulle spørge«, sagde mor og tog et par af tøjbylterne op. »Når nogle af mændene fra Mosen kommer og henter mig, skal du ikke være bange. Så er det tid til, at en af kvinderne skal til at føde et

Sømosen.[3]

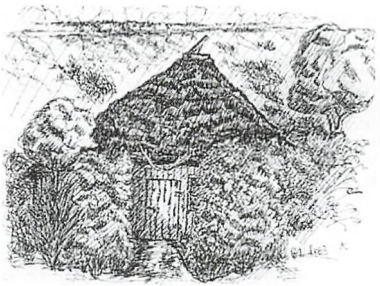
Cirkusfolkene
Tivolifolkene
Mundelings hus
Herzbergs hytte

Sømosebakken.[3] *Man aner endnu terrasserne, hvor hytterne lå.*

Allan Nielsen har tegnet, hvordan hytterne kunne være gravet ind i skrænterne.[3]

Mundelings hus i Søkælderen.[3] *Tegnet af Allan Nielsen, Thorup efter En beskrivelse i Anders Christensen »en mand og hans næste«. Anders har som dreng besøgt Mundeling.*

Skitse over Snarsmon-bopladsen på grænsen mellem Norge og Sverige i Bohuslän. En enkelt af hytterne er placeret direkte tværs over grænsen. Når forholdene for De Rejsende var bedst i Norge, boede man i køkkenet. Var de bedst i Sverige, boede man i stuen. Til flere af bostederne hørte en lille urtehave, og der er fundet små værksteder af forskellig art.[2]

Til højre er udgravet en hytte i Snarsmon[2] *og nedenunder ses konturerne efter Herzbergs hytte ved Sømosens østende.*[3] *Størrelsen på de to hytter er nogenlunde ens. Men mere bemærkelsesværdigt er, de to hytters form som en iglo med en lukket og buet bagvæg og et nedgravet indgangsparti. Den anes tydeligt mellem de to træer i forgrunden. Et spændende spørgsmål er, om De Rejsende på deres færd rundt i Lilleasien og Europa har bevaret en bestemt tradition for bygningen af deres bolig? Herzberg havde plantet frugttræer og bærbuske ved sin hytte, så man kunne få frugt når man vendte hjem til vinterkvarteret i Sømosen.*

barn, og det vil de gerne have mig til at hjælpe med. Tøjbylterne har jeg lavet af linnedrester, som jeg får af vore nabokoner. Jeg vasker det rent og ruller det sammen. Jeg tager altid to bylter med. Den ene svøber jeg barnet ind i, når det er født. Jeg vil, at en nyfødt skal svøbes i noget rent. Den anden bylt giver jeg til moderen, så hun har til næste gang. Derefter må de selv sørge for resten«. Mor fortalte også, at hun på dette tidspunkt havde taget imod over 40 nyfødte børn i de små hytter uden lys og vand. Det var kun i vinterhalvåret, min mor var jordmoder for De Rejsende. I sommerhalvåret skete fødslerne under en bro eller i en vejgrøft på det sted, hvortil man nu var nået.

Mine forældre har fortalt mig, at i foråret 1885, da De Rejsende var ved at forberede sommertogtet, meddelte den gamle Christian Adolph Mundeling, at han ikke havde kræfter til rejsen og måtte blive hjemme. Hans hustru Anna Mundeling blev hjemme hos ham. Resten af familien tog bekymret på farten.

Et par måneder efter kom Anna hjem til mine forældre, der dengang boede i Tjålen tæt ved Mosens øst-ende og fortalte, at den gamle Mundeling var død. De unge havde fået alle deres penge med, og hun vidste ikke, hvad hun skulle gøre. Mor gik med Anna til Præsten i Dronninglund for at ordne begravelsen og far gik ud i sin lille snedkerstue og fandt nogle gamle brædder, som han lavede en kiste af, og han fik en nabo til at køre den til kirken og fik Mundeling begravet.

Nogle få år efter startede den ældste af sønnerne Erhardt Gustav Mundeling og hans hustru Justine Florentina Mundelig deres første cirkus op. Det skete med premiere på Dyrskuepladsen i Dronninglund. Lige før premieren spændte Erhardt sine to flotteste heste for den bedste vogn og kørte ind i Tjålen efter mine forældre. De skulle med i cirkus. Ved manegekanten var indrettet en lille loge kantet med bøgeløv fra Sømosen. Her stod to af cirkussets bedste stole. Her skulle mine forældre sidde som hædersgæster. Det gjorde de de næste 22 år, når der var premiere i Dronninglund. Det var tak for kisten til Mundeling.« [3]

Efterkommere af De Rejsende på vej rundt om Mosen.[3]

Fra beboerne omkring Søkælderen i Sømosen er en række af vore kendte cirkusdynastier udviklet. Man kan med god grund kalde Sømosen for Danmarks cirkusvugge.
Ved sidste arrangement med Sømosedage i 2011, havde vi besøg af godt 100 efterkommere af De Rejsende. Mange af dem stadig arbejdende inden for Tivoli- og Cirkusbranchen rundt om i Skandinavien. Vi arrangerede en guidet tur rundt til de gamle bosteder, og de fleste deltog. Mange fik tårer i øjnene, og mange sagde: »Vi har aldrig haft et fast sted, som vi kan sige til vore børn, at her fra stammer vi. Nu kan vi med berettigelse sige, at vi stammer fra Sømosen ved Dronninglund!«
De første efterkommere har allerede meldt deres ankomst til Sømosedagene 14. og 15. september 2013.
I Thorup Lokalhistoriske Arkiv arbejder vi på at afdække mere af De Rejsendes historie her i Danmark og på at bevare dette unikke stykke kulturhistorie, som Sømosen indeholder.
Vi er i øjeblikket ved at sammensætte en arbejdsgruppe og har indledt samarbejde med Østfoldmuseene i Norge og indbyder også Aalborg Universitet til at deltage. Ellers hører vi gerne fra interesserede.

Kilder:
[1] – *Det Skandinaviske resendekartet hjemmeside for arbejdet i Norge og Sverige.*
[2] – *Snarsmon – resandebyn där väger möts – Bohusläns Museums Forlag.*
[3] – *Thorup Lokalhistoriske Arkiv.*

HVEM VAR DE?

Mennesker bag gravsteder på Dronninglund Kirkegård.

Af Lene Dige, Dronninglund Lokalhistoriske Arkiv

Kathrine og Heinrich Hertzberg
Kathrine var født Megeli i 1847, og hun døde i 1915. Heinrich blev født i 1841 og døde i 1917.
I slutningen af 1870'erne vakte det en del opsigt i Dronninglund-området, at nogle anderledes udseende mennesker slog sig ned i Sømosen samt på den nordlige side af Jyske Ås ved Dorf.

De nyankomne var nogle omvandrende familier, der stammede fra Meldorf-området i Ditmarsken. De fleste af mændene havde været lejesoldater hos den danske konge, men da han gik over til at udskrive danske bønderkarle som soldater, måtte de finde nye måder at tjene til livets ophold på. De levede derfor af at være omvandrende musikanter, gøglere, kræmmere, kludesamlere, børstenbindere eller skærslibere.
Deres udseende adskilte sig i høj grad fra de fastboendes, idet de havde brunlødede ansigter, mørke øjne og kulsort hår. Men de var dog ikke sigøjnere. Deres sprog var plattysk.

Familierne, der slog sig ned her i området, kom alle fra de samme fem familier: Altenburg, Hertzberg, Mundeling, Benneweis og Müller.
De giftede sig ind i hinanden og blev ved med at holde sammen som en klan. De første Hertzbergere kom til området, trillende med hver sin skærsliberbør, men senere blev deres speciale ambulante tivoliforretninger.
Flere af kvinderne blev spåkoner eller sandsigersker.
Heinrich Christopher Hertzberg var født i Meldorf som 7. barn i 2. slægtled. Han var skærsliber, handelsmand og akrobat. Han giftede sig med Kathrine Meggele (Megeli) fra Asaa gamle mølle. Hendes familie stammede fra Frankrig.

De fik 13 børn, hvoraf de fleste blev født i Sømosen. Da de blev voksne, oprettede Heinrich et cirkus, hvor de optrådte med hestedressur, linedans

m.m. Under en storm blæste teltet omkuld i Dorf, men der var ingen penge til at købe et nyt for.

Både Kathrine og Heinrich døde i Norup, Vindblæs sogn, hvor de boede, men de blev begge begravet på Dronninglund Kirkegård.
Heinrichs søster, kaldet Doris, giftede sig med Christian Mundeling. De boede i »Søkælderen« i Sømosen. Det er fra dem, den danske gren af Mundeling-slægten nedstammer.

Dyrlæge Emil Georg Apollinaris Mørck
Han blev født i 1829 på Egense Kloster og blev uddannet som dyrlæge i 1852. Derefter arbejdede han som landbrugslærer og fra 1857 som distriktsdyrlæge i Frederikshavn. Fra 1858 – 70 var han dyrlæge i Dorf og samtidig folketingsmand for Sæbykredsen 1868 – 71. I 1873 oprettede han Try Højskole, men solgte den i 1877 til Frode Fogt og købte i 1880 Graverhuset i Dronninglund med tilhørende 20 tdr. land. Her var han dyrlæge indtil 1907.
Ved siden af Graverhuset byggede han et nyt hus til sig selv og begyndte derefter at udstykke den ham tilhørende jord. Disse grunde ligger bl.a. i nuværende Nørregade, Smedegade og Lundagervej, så alle grunde, der har et matrikelnummer med 102 Ørsø Fjerding er udstykket af ham.
Han blev i 1862 gift med Jensine Actonia Vilhelmine Sparrevohn.
På hjørnet overfor hans eget hus (det østlige hjørne af nuværende Slotsgade/ Nørregade) byggede han i 1887 et lille hus, der blev indrettet som købmandsbutik for en søn. På dette sted var der købmandsforretning i over 100 år. Mørck flyttede i 1907 til København men døde under et besøg i Dronninglund i 1913.

Dyrlæge Emil Georg Apollinaris Mørck (1829-1913).
Foto: Dronninglund Lokalhistoriske Arkiv.

Sagfører Johannes Weyhe
Han var født i Fredericia i 1865 og blev uddannet som jurist.
I 1890 flyttede han fra Århus til Asaa, hvor han oprettede praksis, men da byen i 1890'erne oplevede en økonomisk nedgangsperiode, fordi man havde frabedt sig at få Sæbybanen til byen, flyttede han i 1898 til Dronninglund.

Han var ugift og boede hele livet sammen med sine forældre, hvis eneste barn han var. En kvindelig slægtning, der boede sammen med dem, førte hus for dem.

Weyhe var en afholdt og betroet mand, som i mange år var medlem af sparekassebestyrelsen og samtidig revisor i Østvendsyssel Bank. Han sad i bestyrelsen for Dronninglund Håndværker- & Borgerforening og var med i flere byggeforetagender.
Hver dag til frokost mødtes han med flere af byens førende mænd på Dronninglund Hotel, hvilket kunne ses på Weyhe, der var en meget kraftig herre.
Han var kun 48 år, da han døde i 1913.

Sagfører Johannes Weyhe (1865-1913).
Foto: Dronninglund Lokalhistoriske Arkiv.

Købmand Anton Hansen
Han blev født i Ørsø i 1887 og blev uddannet som købmand her. Efter at have arbejdet flere forskellige steder fik han den 22. september 1921 næringsbevis som købmand i Dronninglund, hvor han startede en forretning i Nørregade 9, det såkaldte Afholdshjem. Her havde han

forretning indtil 1952, hvorefter han flyttede til Nørregade 16, hvor han var købmand til sin død i 1959.
Anton Hansen var meget interesseret i lokalhistorie. Han samlede billeder og skrev meget, specielt om Sømosen og Storskoven.

Han var desuden en meget energisk formand for Turistforeningen. Det var ham, der fik lavet de første turmærker på træerne i Storskoven, idet tre ture blev afmærket, bl.a. en vandmølletur og en skovsøtur.
Han skrev også sange, bl.a. en Sømosesang. Til Dronninglund Håndværker- & Borgerforenings 50-års jubilæum i 1948 skrev han sangen: »Vor hjemstavn den ligger så dejligt i ly.«

Købmand Anton Hansen (1887-1959).
Foto: Dronninglund Lokalhistoriske Arkiv.

Forsikringsinspektør Peter Christian Madsen Jensen (P. C. Jensen)
Født i 1876 i Borbjerg sogn. Han var kun 24 år, da han i 1900 flyttede til Dronninglund, hvor han slog sig ned som tandtekniker og barber.
Fra 1904, da Østvendsyssel Avis begyndte at udkomme, modtog han annoncer og bekendtgørelser og var referent til bladet.
Da filmen kom frem, viste han stumfilm i Forsamlingshuset, mens vognmand Peter Hansens datter, Sinne, spillede på klaver dertil.
Han solgte sin barberforretning til barber Hesel og senere solgte han også tandteknikklinikken. P.C. Jensen var meget idérig og startede mange forskellige forretninger, bl.a. en legetøjsforretning, hvor nu Matas ligger. Senere indrettede han en piano- og musikforretning i lokalerne.
Han blev assurandør for forsikringsselskabet Nye Danske og byggede ejendommen, hvor nu Sund-By ligger.

Gennem mange år var han bestyrelsesmedlem i Dronninglund Håndværker- & Borgerforening og i en del år også en både aktiv og energisk formand for foreningen i årene 1917-32 og 1936-38. Han var bl.a. med til at gennemføre foreningens grundkøb på Lundagervej, grunde, der senere blev udstykket og solgt.
Han døde i 1956.

Forsikringsinspektør Peter Christian Madsen Jensen (1876-1956).
Foto: Dronninglund Lokalhistoriske Arkiv.

Kilder:
Gravsten over personerne på Dronninglund Kirkegård.

Dronninglund Håndværker- & Borgerforenings forhandlingsprotokoller 1900-1960.

Folketællingerne 1901, 1906.

Skøde- og Panteprotokollen for Ørsø Fjerding, B2811, Landsarkivet, Viborg.

Fortegnelse over udstedte næringsbeviser i Dronninglund Herred 1885-1952, Sæby Museum.

Litteratur:
E. Dalsgaard: I århundreders spor, 1973.

Lene Dige: Da Dronninglund blev by, 1987.

P. Christensen: Try Folkehøjskole 1873-1923, side 14-19, 1923.

EN BERETNING OM TØRVEGRAVNING I STORE VILDMOSE

Af Lynge Olsen, Brønderslev

Jeg er vokset op på et husmandssted på Starengvej ud mod Øster Hjermitslev, hvor vi nærmer os kanten af vildmosen. Mine forældre flyttede til Brønderslev i 1946, og hvert forår købte de et moselod, som lå 8-9 km. fra ejendommen. Det var ca. halvanden kilometer nord for Taffelgårdsvej ved det gamle amtsskel, og vi sluttede som nogen af de sidste, der gravede tørv i årene 1963/64.

Min far var udlært smed, og det var nok derfor, han installerede centralvarme i stuehuset, hvor opvarmningen kom fra et såkaldt centralkomfur. Så vi skulle bruge en forfærdelig masse tørv for at opvarme huset

Den væltede vogn bruges som læ i en hvilepause under arbejdet.
Foto: Lynge Olsen.

– omkring 18-20.000 stk. tørv om året. Det var jo den billigste løsning dengang, og det krævede en masse arbejde. Men der var jo hænder nok (jeg er den yngste ud af en flok på 9). Min far arbejdede som smed inde i byen, fordi ejendommen var af en sådan størrelse, at den ikke kunne give til det daglige brød.
Hvert eneste år gravede vi tørv i hele påsken uanset hvor tidligt eller sent, påsken faldt, for da var det muligt for flere af mine søskende at komme hjem og hjælpe med tørvegravningen. Vi cyklede frem og tilbage hver dag, efter at hestevognen havde haft cyklerne med derud den første dag. Vi tog vel hjemmefra klokken syv og var ofte først hjemme i mørkningen. Vi skulle jo også fodre før og efter gravningen. Vi havde meget mad med: Ofte fik vi rabarbergrød og hver dag »stakitøl«. Der skulle meget føde og væske til, for det var hårdt arbejde. Jeg husker, at nogle år kunne frosten stadig sidde i mosejorden, og så måtte vi nøjes med at gå ned i den dybde, som nu var muligt. Næste dag kunne vi så grave lidt dybere ned. Det kunne godt give en masse ekstra arbejde, for vi skulle jo have det hele med, for vi betalte jo efter, hvor mange meter vi tog af »Brinken«.

Vi havde måske nok en lidt speciel måde at grave tørv på. Som fortalt var min far smed, og han fremstillede selv vores udstyr og redskaber til tørvegravningen efter de erfaringer, han nu havde gjort sig gennem årene. De var faktisk tilpasset de forhold og den type mosejord, der var der, hvilket jo kan variere meget. Det var udelukkende stolpetørv, vi lavede. Det vil sige, at efter at vi havde remmet madjorden af (ca. 20 cm.), var der

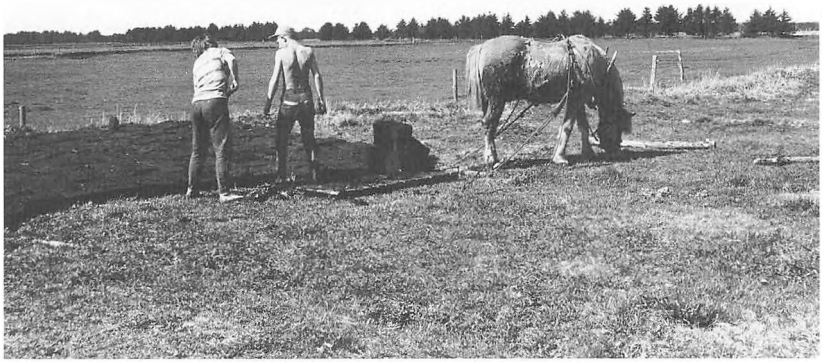
Hvil under arbejdet med tørvegravningen.
Foto: Lynge Olsen.

for det meste så meget god tørvejord, at vi kunne lave stolper i sådan en dybde, at der blev mellem 7–10 tørv ud af en stolpe. Med en »lynspade« var det muligt at skære disse stolper hele og lægge dem op på »slæberen«, hvorpå de blev kørt hen til tørrepladsen.
Tørrepladsen bestod af en græsmark, som hørte med til moseloddet. Her blev »stolperne« lagt ud i lange lige rækker, hvorefter de blev hakket i tørv med noget, man kaldte en »stikker«. Vi »rejste« en tørv for hver 25 stk., for så var det nemt at holde styr på, hvor langt vi var nået, og så kunne vi også holde styr på det i forhold til betalingen til lodsejeren.

Senere hen på sommeren, når vi havde hakket og luget roerne første gang, skulle vi igen i mosen og rejse og vende tørvene, inden de groede helt fast i brændenælderne, som der var mange af. Turen ud og hjem fra mosen foregik naturligvis på de gamle cykler, som vi nu havde dengang. Herefter kom turen til høet, som først skulle slåes og herefter vendes et ukendt antal gange med en fork – afhængig af vejret - og siden skulle vi stakke høet, som tørrede cirka 14 dage, inden det skulle køres ind. Mens høet stod i stak, skulle vi igen i tørvene. Nu skulle de sættes i stak: Det vil sige, at alle tørvene skulle samles op fra græsmarken og stables op i nogle stakke, så de kunne stå og tørre resten af sommeren. Det var utrolig hårdt for vores hænder på grund af alle de brændenælder, som tørvene lå nede i. Der var ikke noget, der hed handsker af nogen art dengang, for de kostede jo penge, og vores opsvulmede hænder blev jo normale igen af sig selv. Vi syntes bestemt ikke, at tørvearbejdet var sjovt, men vi blev ikke spurgt.

Sidst på sommeren skulle tørvene køres hjem. Vi læssede dem med håndkraft op i en gummivogn med høje »skrawl« som min far selv havde lavet, og den blev trukket af vores nordbagger.[1] Oftest var det gode tørv vi kom hjem med, men sommeren kunne godt drille m.h.t. tørringen. Selv efter datidens forhold var det meget billig brændsel, men det kunne jo kun lade sig gøre på grund af de mange »gratis hænder«, der var til rådighed, for det var et meget stort arbejde, inden de lå tørre og klar til af fyre med.

[1] *»Skrawl« er et ord for høje sidefjæle - altså nogle høje sider, som man monterer på alle fire sider af ladet på gummivognen, som er fremstillet specielt til den enkelte vogn.*

Stolperne lægges på slæberen for at blive kørt til tørrepladsen.
Foto: Lynge Olsen.

Under arbejdet med at remme af (dvs. fjerne det øverste græs/tørvelag) stødte jeg en gang på en flintøkse. Det var i 1958 eller i 1959, og den var meget velbevaret. Det er utrolig betagende at tænke på, at det er mennesker, der for flere tusind år siden har fremstillet og brugt disse ting. Det samme gælder trædesten, oltidsagre og lign. I det hele taget er fortidens spor utrolig fascinerende, og mange af disse ting vil vi jo gerne beskytte og bevare, men samtidig vil vi godt udnytte naturens ressourcer. Det skaber ofte et dilemma, for vi har nok drevet rovdrift på nogle ressourcer, som vi aldrig kan genskabe. Jeg kan se, at bevoksningen har ændret sig rigtigt meget siden min barndom. Jeg er meget betaget af den oprindelige højmose og især vegetationen. Jeg cykler ret ofte en tur ud gennem mosen her fra Brønderslev, og nu ser man frodige majsmarker, hvilket var noget, som mine forældre aldrig ville have troet muligt.

DA BRIGADER HALLINGS SORTE TJENER BRAGTE ET BILLEDE AF INGEBORG SKEEL MED SIG.

Runa Christensen, Lokalhistorisk Arkiv for Flauenskjold og Omegn.

Et nyt medlem i Lokalhistorisk Arkiv for Flauenskjold og Omegn satte fokus på byens mange gode vejnavne hentet fra personer, som har haft betydning i by og omegn. Hun gik i gang med at udarbejde en oversigt med foto og oplysninger om de forskellige personer. Den skulle hænges op ved købmanden til glæde for alle og især tilflyttere, som jo ikke kan vide, hvor navnene stammer fra. Arkivet var leveringsdygtigt til det meste, men med hensyn til billeder af Voergaards tidligste ejere er der kun gravmonumenterne, biskop Stygge Krumpens i Mariager kirke og Ingeborg Skeels og Karen Krabbes i det store gravkapel ved Voer kirke, altså ingen billeder. Sådan gammel viden kan ikke stoppe nye folk: Ingelise kørte på, googlede og kom og viste både olie- og kalkmalerier af »Karin« Krabbe fra Vinderslev kirke sydøst for Viborg.

Brigader Halling og hans indiske tjener malet på pergament i 1775. Foto: Runa Christensen

Karen Krabbes minde om familie og slægt opsat som altertavle i 1564. Foto: Runa Christensen

Nu var jeg så heldig, at jeg sammen med ægtefællen til en af Brigader Hallings sorte tjeners efterkommere havde et ærinde til Tirsbæk gods ved Vejle fjord. Der havde jeg nemlig for et par år siden erfaret, at de havde et billede af Brigaderen og hans indiske tjener Carl Wilhelm malet på ægte pergament i 1775, da Halling var 31 år og hans inder omkring 12-18 år. Det står lidt uklart.
Carl Wilhelm var »født i Bengalen af Mohametanske forældre«, som der står i Dronninglunds kirkebog fra hans kristne dåb i 1778, og Halling overtog ham som lille fra en døende engelsk officer i 1765.

Jeg skulle altså alligevel sydpå og fik sneget mig til, at vejen hjem skulle gå over Vinderslev.
Carl fik tre døtre: Den første født i 1779 blev ikke ret gammel. I 1786 fik han Birthe Kirstine med 31-årige Maren datter af teglbrænder Rasmus. I 1790 blev Carl gift med kokkepigen Johanne Thomasdatter og året efter fik de Maren Vilhelmine Carlsdatter. Carl døde i 1796 men fik hele 16 børnebørn!

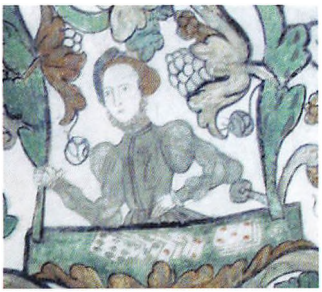
Det dejlige gamle billede blev gennemfotograferet, og så gik turen til Vinderslev kirke.

Der hang et store billede af familien Niels Skel og Karen Krabbe med de tre voksne børn og to små svøbelsesbørn som symbol på de to, der døde som spæde.
Rammen bærer deres og forfædrenes 32 våbenskjolde. I øverste inskription står: »Her ligger begravet ærlige og velbyrdig mand Niels Skel som døde 1561. Gud give ham en glædelig salig opstandelse.«
Så gengives dommedagen med engle, der blæser trompet. Jesus sidder på regnbuen med en fod på jordkloden, og Jomfru Maria og hendes mor med tækkeligt hovedklæde ser til fra skyen. Under dem samler engle de frelste, mens djævle genner de fortabte ind i helvedes gab.
Derefter har vi familien, som knæler foran en mur – kirkemuren måske.
Underteksten siger: »Gud bevare mig og alle mine i disse farlige tider. Karen Krabbe. År 1564 blev denne tavle gjort til altertavle.«
Ja, det står der, og man kan så spekulere på, hvem de mennesker, der knælede for denne altertavle, egentlig knælede for.
Karen Krabbes bekymring viste sig at være velbegrundet. Hun havde sammen med sin mand haft stor medgang. De ejede mange godser: Nygaard, Vinderslevgaard, Ullerup, Merringgaard, Skovgaard, Momtoftegaard og Thistedgaard, og i len fra kongen havde de Amtofte, Strekhals og Thisted Bispegaard. I 1551 opførte de en ny hovedbygning på Vinderslevgaard, og den 26. marts gik der kongelig befaling til bønderne i Nørlyng, Fjends, Rinds og Lysgård herreder om hver at »føre et læs mursten fra Viborg til Niels Skeels gård Vindersløv«. Den kongelige bevågenhed var der hele tiden. Da deres ældste datter Ingeborg i 1560 blev gift med Otto Banner, søn af netop afdøde rigsmarsk Erik Banner fra Asdal, var den nyvalgte Kong Frederik II med ved festen, som stod på Nygaard, hvor de også havde sat en ny hovedbygning. Men i sommeren 1561 døde Niels Skeel, og Karen Krabbe fik lavet den store, flotte tavle med hele familien og dommedag, der i 1564 blev sat op i Vinderslev kirke som altertavle. Sønnen Hans var med i krigen mod Sverige og faldt den 20. okt. 1565 ved Svarteraa i Hallan. Han blev ikke begravet i Vinderslev men derimod i Viborg Domkirke muligvis som anerkendelse for, at han som officer var faldet i krig for fædrelandet.
Nu var der kun kvinderne tilbage. De ses her i nærbillede, den ærbare kone med hvidt hovedklæde og døtrene med perlestukne huer og moderne pibekraver.

Karen Krabbe med døtrene Ingeborg Skeel til Voergaard og Dorthe Skeel. Foto: Runa Christensen

Karen Krabbe blev i 1573 tilsagt til Frederik II's ældste datters dåb på Koldinghus, og i 1574 stod hun fadder ved prinsesse Annes dåb, den anden af Chr. IV's ældre søstre.
Hendes egen datter Ingeborg Skeel havde stadig ingen børn, men i 1576 blev den yngste datter Dorthe gift med Glob Krabbe, Astrup ved Hjørring, og det bryllup stod også på Nygaard. Med begge døtre i Vendsyssel blev det fem år tidligere planlagte mageskifte med kongen endelig til noget, idet Frederik II overtog Nygaard den 18. juni 1578, og Karen Krabbe fik Voergaard med 157 fæstegårde, som hun lod overgå direkte til Ingeborg Skeel. De fik straks kongelig bevilling til at oprette birkeret over Voer, Albæk og Skæve sogne.
Samme år døde Karen Krabbes datter Dorthe i barselseng oppe i Astrup ved Hjørring.
Året efter mageskiftede Karen Krabbe også Vinderslevgaard med kongen mod yderligere 125 fæstegårde, som blev lagt til Voergaard på betingelse af, at hun selv kunne blive boende på Vinderslevgaard til sin død. Der er ingen tvivl om, at hun holdt meget af stedet. I 1583 ville hun for eksempel ikke tåle, at der blev hugget brændsel i gårdens skov, og hun fik derfor ret til at få sit brændsel fra Silkeborg Slots skove, men begge ejendomme tilhørte jo også kongen.
Den 17. dec. 1585 døde Otto Banner på Voergaard, og Ingeborg Skeel stod tilbage som en barnløs, 40-årrig, sorrigfuld enke. I april 1586 døde

Kortspillende dame i Vinderslev kirkes kor - en ung Karen Krabbe. Foto: Runa Christensen

hendes mor, og Karen Krabbe blev begravet på Vinderslevgaard ved siden af sin mand. På Voergaard var Ingeborg ved at opføre et kapel til Voer Kirke for dér at opsætte et pragtfuldt sandstensepitafium - nordens største - for hende selv og Otto Banner. I det kapel opsatte Ingeborg også en mindetavle for sin mor, far og bror. De er i fuld figur og mændene i harnisk lige som på maleriet i Vinderslev, men de knæler ikke.

I hvælvingen over Vinderslev kirkes kor er der kalkmaleridekorationer med yppigt svungne blomstermalerier, og mellem blomsterne er der tre mennesker: En mand, et drengebarn og over alteret en kvinde. Kvinden er smart klædt på, smal i livet, ærmer med mange puffer, pibekrave og en lille hat kækt på skrå på det rødblonde hår.

Hun sidder ved et bord og lægger kabale – i kirken – over alteret.

Man kan jo ikke vide, om det er Karen Krabbe, men de to andre personer kunne meget vel være hendes mand Niels Skeel og sønnen Hans, der er noget ældre end døtrene, så det kunne være familien, da kalkmalerierne blev lavet. Den kortspillende dame er i hvert fald baggrund for folketraditionen om, at Karen Krabbe vandt – eller tabte - Vinderslevgaard i kortspil.

Sikkert er det, at den indflydelsesrige dame var Vinderslevgaards sidste ejer indenfor familien, som uddøde med Ingeborg Skeel på Voergaard i 1604, og måske forstår man bedre Ingeborg Skeels styrke og selvbevidsthed, når man også kender historien om hendes mor Karen Krabbe.

Oplysningerne stammer især fra
Kirkebøger, Epitafier, P. Christensens bog Voergaard fra 1930 og finnholbek.dk.

EN MERE END 200 ÅR GAMMEL REJSESKILDRING

Hundetyrken

Af Per Drustrup Larsen, Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne

Den ældste af de Mænd jeg har hørt fortælle om Spøgelser, Gengangere og andre utrolige Ting var vist født omtrent 1790, der blev fortalt bl.a. følgende:

To Brødre fra Hallund Sogn rejste i deres unge Aar til Tyrkiet. Der var to Slags Tyrkere, Svinetyrken, kendelig paa deres Svinetryne, og Hundetyrken med Hundenæse, hvormed de kunde lugte Menneskers Fodspor ligesom Hundene her.

De to brødre kom i Arbejde hos Hundetyrkerne, de maatte trække Ploven og udføre meget andet svært Arbejde, derfor besluttede de at flygte naar Lejlighed gaves. De flygtede saa en Nat; men de blev opdaget, Hundetyrken, der kunde lugte deres Spor, søgte saa at indhente dem, da Brødrene mærkede, at de blev forfulgte af Hundetyrkerne, fandt de paa en Udvej, hvorved de reddedes, de dykkede ned i en stor Aa, som en Bro førte over, og svømmede et langt Stykke i Aaen med Strømmen, og da Tyrkerne ikke kunde lugte Sporet længere end til Broen over Aaen, var Brødrene reddet.

Kun den ene kom Hjem til Hallund og fortalte dette og mere fra Tyrkiet, som jeg ikke vil nævne. Den gamle Mand troede fuldt og fast paa, at der var baade Hunde- og Svinetyrker.

Sådan fortæller Anders Peter Olesen (født 1841) i et kort afsnit fra de 145 siders erindringer, han nedskrev i 1914 med titlen »Beretning om mine Fædre og hvad jeg senere hørte og oplevede i mit Barndomshjem og om flere af mine senere Oplevelser«.

Den lille historie er for mig at se en god, lokal historie, og den er samtidig et tankevækkende eksempel på forskellen på informationens veje og

hastighed dengang og nu. At nogen rejste så langt var helt sikkert heller ikke almindeligt dengang, og alene det gør historien speciel. Vil man endelig tolke dybere i historien, kunne man måske læse, at den baseret på sin tids viden skildrer Tyrkiets placering mellem øst og vest og med den blandede befolkning af både kristne og muslimer.

Historien er kun en sjov lille historie, men med Anders Peter Olesen som fortæller, udgør erindringerne i deres helhed et utrolig godt tidsbillede af lokalsamfundet primært i 1800-tallet. Selv om det er erindringer skrevet til hans børnebørn, er de i dag et centralt dokument for forståelsen af fortiden og et godt eksempel på, at erindringer er vigtige at få nedskrevet, og at de lokalhistoriske arkiver er centrale aktører i bevarelsen og formidlingen af den lokale historie. Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne har fået lov af hans efterkommere til at kopiere og opbevare i erindringerne i deres helhed inkl. senere afskrifter af en række interessante, private breve.

Anders Peter Olesen var en driftig mand i Øster Brønderslev. Foruden at være både købmand og landmand i byen, var han aktiv som sognefoged, vurderingsmand, skolekommissionsmedlem og bestyrelsesmedlem i mange foreninger. Desuden var han meget engageret i politisk arbejde udenfor byen i flere foreninger i Hjørring amt og opstillet til folketingsvalg.
Foto: Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne.

LEVENDEGØRELSE, AUTENTICITET OG ÆGTE OPLEVELSER PÅ MUSEUM

Af Thea Højvang Rasmussen, Museerne i Brønderslev Kommune

På alle tre museer i Museerne i Brønderslev Kommune har der i mange år været stor tradition for den levende formidling, og den spiller derfor også en stor rolle i forhold til museernes identitet. Den levende formidling foregår ved forskellige aktivitetsdage året rundt på alle museerne. Her handler det om at give de besøgende en unik oplevelse; om det så gælder at smage på det nybryggede øl, se dukketeater eller få en snak med tidligere købmænd om købmandslivet i »gamle dage«. Den slags formidling falder ind under kategorien levendegørelse og er museernes kendetegn og deres styrke, og det gælder ikke kun for Museerne i Brønderslev Kommune. Levendegørelse har en lang tradition i den danske museumsverdenen og trækker hvert år mange besøgende til landets museer. Men i dag er det danske museumsvæsen ved at ændre sig. Dette sker både lovgivningsmæssigt og formidlingsmæssigt. Året 2013 blev skudt i gang med en vedtagelse af en ny museumslov, som har til formål at styrke museumsverdenens frihed og forskning ved at styrke museernes økonomiske bæredygtighed.[1] Kulturminister Marianne Jelved har hertil udtalt, at museerne nu får mulighed for at henvende sig mere til skolebørn og skoleundervisning og også inddrage digitale tiltag i formidlingen.[2] Vi går ind i en tid nu, hvor museerne vitterligt er ved at ændre karakter og omstiller sig til, at museumsgængerne stiller nye krav til museer, hvor de seneste års fokus på oplevelsesøkonomi har fået talen hen på oplevelser og autenticitet. Her tales om at give de besøgende en anderledes oplevelse, som betyder noget for de besøgende. Museer skal kunne tilbyde de besøgende en oplevelse, som de kan tage med sig hjem, hvilket f.eks. kan gøres ved fysisk at aktivere de besøgende, inddrage dem i museets formidling, og lade dem bruge udstillingerne på forskellig vis.

[1] *http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/museer/ny-museumslov/*
[2] *http://www.information.dk/telegram/320042*

På Museerne i Brønderslev Kommune kan vi godt mærke, at tiderne ændrer sig. Vi er både påvirket af den nye museumslov og af kravet om at tænke kreativt i formidlingen. Men dette ser vi som noget meget positivt. Museumsloven hjælper et mindre museum som Museerne i Brønderslev Kommune og sikrer os et bedre økonomisk grundlag til at varetage vores museumsfaglige opgaver. Museet har derudover længe gerne ville oprette flere permanente tilbud for børn og områdets skoler, og lige præcis dette sætter kulturminister Marianne Jelved som tidligere nævnt fokus på med den nye museumslov.

Det er derfor lykkedes for museet i samarbejde med KulturarvNord at få udformet en såkaldt applikation, kaldet en App, til smartphones. Denne App er opbygget som en detektivfortælling for børn og barnlige sjæle, som tager den besøgende rundt på museet for at løse et mysterium. Fortællingen kaldes »Museets Mysterier« og udspiller sig på Jagt - og Skovbrugsmuseet Dorf Møllegård. Detektivfortællingen er udelukkende tænkt som en digital fortælling, hvor der hovedsaglig er fokus på læring gennem lyd og tale men også gennem fysisk aktivitet og erfaring med de steder, som børnene får fortalt om. De besøgende kan enten hente fortællingen ned på deres smartphone eller få udleveret en afspiller, hvorpå fortællingen ligger.

Museets Mysterier – en kulturhistorie i forklædning
Fortællingen udspiller sig i tiden omkring 1925 og formidles gennem en virtuel tjenestepige kaldet Anna. Den besøgende skal følge pigen rundt på museet og få fortalt, hvad Anna ser på sin vej. Pigen skal virke som en guide over området og inddrage hele museet i fortællingen, og hun starter historien for den besøgende ved at stille dem et mysterium, som skal løses. Anna har nemlig mistet sin halskæde og skal have hjælp til at finde ud af, hvem der har taget den.

Fortællingen henvender sig primært til folkeskolens mellemtrin, hvilket vil sige børn i 9-13 års alderen, men den skal i realiteten også kunne bruges af museets almindelige besøgende.
Den overordnede fortælling skal være spændende og dermed skabe

motivation for de besøgende til at følge fortællingen og samtidig skabe sammenhæng mellem de forskellige dele af museet.
Fortællingen indeholder syv karakterer, som befinder sig på forskellige steder på museet. Det kan være møllersvenden Jørgen, som de besøgende møder i vindmøllen eller køkkenpigen Karen, som bager brød i den store bageovn i stuehusets kælder. De fortæller hver især om, hvordan det er at leve på en gård på landet i 1920'erne. Ved hver person får man et spor, som leder videre til den næste person, og til sidst skal gåden løses. Hver lille fortælling er indspillet som en lydfil, hvor personen fortæller om sig selv og det sted, de befinder sig på gården.

Skoleelever fra Flauenskjold skole afprøver detektivfortællingen og har her fundet et spor i vandmøllen, som leder dem videre.
Foto: Helle Gransgaard/Museerne i Brønderslev Kommune.

Formålet med denne fortælling er, at de mange besøgende kan få en anderledes oplevelse af Dorf Møllegård og få en fornemmelse af, hvordan livet på en møllegård var »i gamle dage«. Vi har valgt at udforme denne oplevelse som en detektivfortælling for at give, især børn, en følelse af at »være med« i en leg og at give dem lyst til at tage aktivt del i fortællingen.

Oplevelser som museumsformidling

Formålet med at de besøgende skal deltage aktivt i formidlingen ved at løse et mysterium vil sandsynligvis være genkendelig for de fleste besøgende. De forskellige personer, som de besøgende møder i fortællingen, kan ses som mulige arketyper på de mennesker, der kunne have boet på gården på den tid, fortællingen drejer sig om. De skabes ud fra historier omkring tiden i 1920'erne og ud fra det tidligere levede liv på Dorf Møllegård.
Men det vigtige ved detektivfortællingen er ikke, at de besøgende finder løsningen på mysteriet, men i stedet er det oplevelsen i sig selv, der er det vigtige. Målet er simpelthen selve oplevelsen ved at gå rundt og lytte til fortællinger, modtage spor og kunne sammenholde disse med hinanden. Oplevelsen skaber dermed en form for læring samtidig med, at det er en sjov aktivitet. Formålet er at skabe en erfaringsbaseret læring om Dorf Møllegård ud fra det, der opleves i fortællingen gennem en opfordring til refleksion over, hvor forskelligt livet var for børn for omkring 100 år siden. Dette er et eksempel på et af de formidlingstiltag, som Museerne i Brønderslev Kommune vil arbejde mere med i fremtiden. Det er en måde på at imødekomme børnene på, som i dag er helt vant til at betjene både computere, smartphones og tablets i deres hverdag. Det er dog en anden form for levendegjort formidling end den, som museerne ellers traditionelt har benyttet, men vi ser det som et godt supplement og ikke en udelukkelse af andet. Museernes styrke er stadig den levendegjorte personlige oplevelse, og det vil vi arbejde videre med sammen med den digitale formidling og skabe værdifulde oplevelser for store som for små.

- vi er her for dig

Har du penge på bogen?

- så har vi markedets mest fordelagtige rentesatser

- Hos os kan du selv vælge, om du vil have sparekassebog eller kort til din lønkonto
- Hos os får du den personlige service ved kassen
- Kort sagt – vi driver sparekassen efter de gode gamle dyder uden at gå på kompromis med rådgivningen
- Der er naturligvis GRATIS at skifte til os

Dronninglund Sparekasse

Slotsgade 42 · 9330 Dronninglund · Telefon 98 84 17 22
E-mail: mail@dronspar.dk

www.dronspar.dk